

Innhold

Forord	11
Innledning	13
<i>Britt Unni Wilhelmsen og Asle Holthe</i>	
Referanser	15
Kapittel 1	
Barnehagen i et folkehelseperspektiv: arena for et sunt kosthold og fysisk aktivitet	17
<i>Britt Unni Wilhelmsen</i>	
Innledning.	17
Levevaner som grunnlag for helse.	18
Økologisk modell for folkehelsearbeid i barnehagen	20
Strategier for miljørettet folkehelsearbeid i barnehagen	23
Partnerskap om folkehelse tiltak.	24
Planlegge, gjennomføre, evaluere og vedlikeholde folkehelse tiltak. . .	25
Situasjonsanalyse av behov og forutsetninger for folkehelse tiltak. . .	25
Velge folkehelse tiltak og heve kompetansen	26
Gjennomføre folkehelse tiltak	27
Evaluere og vedlikeholde folkehelse tiltak.	28
Oppsummering	28
Referanser	29
Kapittel 2	
Betydningen av et sunt kosthold og fysisk aktivitet for helse og læring	32
<i>Oddrun Samdal og Ellen Haug</i>	
Innledning.	32
Betydningen av fysisk aktivitet og kosthold for barns helse	33
Effekter på hjerte- og karsystemet	34
Effekter på overvekt og fedme.	35
Effekter på muskel- og skjelettlidelser	36

Effekter i forhold til kreft	36
Effekter på sinnsstemning og mental helse	37
Betydningen av kosthold og fysisk aktivitet for barns læring	38
Effekten av ernæring på barns læring.	38
Effekten av fysisk aktivitet på barns læring	39
Hvordan fremme barns kosthold og fysiske aktivitet?	40
Oppsummering og konklusjon	42
Referanser	43

Kapittel 3

Fra kommunal arealplanlegging til utforming av barnehager som ivaretar mulighetene for et sunt kosthold og fysisk aktivitet	48
--	-----------

Carolyn Ahmer

Nasjonale føringer	49
Reformer til barns beste	49
Lokale prioriteringer	51
Barnetråkket – brukermedvirkning for barn.	52
Innsigelse – muligheten for ny vurdering	53
Aktivitetsfremmende inneareal	54
Behov for mer kunnskap	55
Bærekraftig utvikling	56
Aktivitet for et sunt kosthold	57
Oppsummering	58
Referanser	58

Kapittel 4

Kosthold blant norske barn i barnehagealder	60
--	-----------

Lene Frost Andersen

Anbefalinger.	60
Energigivende næringsstoffer.	60
Vitaminer og mineraler.	62
Hva spiser barn i barnehagealder?	62
Energigivende næringsstoffer.	63
Vitaminer og mineraler.	64
Hva spiser barna?	65
Måltidsmønster	67
Kostholdsmessige utfordringer.	67
Referanser	67

Kapittel 5	
Kostholdsmessige utfordringer i barnehagen	69
<i>Asle Holthe</i>	
Hvilket mattilbud gir barnehagene?	69
Nasjonale retningslinjer	71
Utfordringer	73
Implementering av retningslinjene	75
Organisatorisk kapasitet	77
Innovasjonsspesifikk organisatorisk kapasitet	78
Oppsummering	83
Referanser	83
 Kapittel 6	
Kropp, tro og moral: Mat og måltider i barnehagens praksis	85
<i>Inger Marie Lindboe</i>	
Mat – kroppens liv	85
Mat og kultur	87
Mat og måltider i barnehagen – noen flerkulturelle perspektiver	88
Mat og religion	89
Lydighet og renhet	91
Mat og religion i barnehagen	92
Måltider, makt og kjærlighet: Noen etiske perspektiver	92
Oppsummering	94
Referanser	94
 Kapittel 7	
Måltidets pedagogiske funksjon	95
<i>Karen Lassen og Marit Rødbotten</i>	
Måltidets forankring i forskrifter og retningslinjer	95
Barns forutsetninger for å like	99
Man må like for å spise	99
Medfødt	99
Tilvenning av smak	100
Sosial setting	100
Barn er forskjellige – hva betyr det for måltidsopplevelsen?	100
Bevisstgjøring på sensorisk opplevelse	101
Hvordan forankre måltidet i årsplan og følge opp smakfull mat i hverdagen?	101

Måltidets mange pedagogiske muligheter	103
Veien videre	104
Referanser	104

Kapittel 8

Måltider i barnehagen – en utforskende og vurderende praksis	107
<i>Helene Tørsteinson</i>	
Barns subjektposisjon	107
Et meningsbærende saksforhold	108
Måltidet som en diskursiv praksis	109
Måltidets regulerende aspekt	111
Måltidets pedagogiske og sosiale aspekt	113
Om å gjøre måltider til gjenstand for en utforskende og vurderende praksis	115
Oppsummering	117
Referanser	117

Kapittel 9

Fysisk aktivitet i barnehagen	120
<i>Ingunn Fjørtoft</i>	
Sammendrag	120
Innledning	121
Fysisk aktivitet og motorisk læring i barnehagen	121
Fysisk form og fysisk aktivitet blant barn og unge	122
Fysisk aktivitet og barns motoriske utvikling	123
Allsidig fysisk aktivitet gir god bevegelseserfaring	123
Barn er aktive ute	126
Barna får bedre utholdenhet og kroppsbeherskelse	127
Naturen som lekeplass stimulerer til motorisk utvikling	127
Barns ønsker om utemiljø	130
Hvilke tiltak kan barnehagen gjøre for å øke fysisk aktivitet?	131
Referanser	132

Kapittel 10

Inkludering i fysisk aktivitet	138
<i>Torbjørn Lundhaug</i>	
Hva er fysisk aktivitet for barnehagebarn?	139
Hvordan fremme fysisk aktivitet?	140

De voksnes holdninger	141
Oversikt over barns aktivitetsnivå.	142
Gradert aktivitetsskjema.	142
Løpende protokoll	143
Måling av fysisk form.	144
Prosjekter i barnehagen	146
Oppsummering	146
Referanser	147
Kapittel 11	
Barns utvikling gjennom fysisk utfoldelse i barnehagen	148
<i>Karin Kippe</i>	
Bevegelse, sanser og motorikk	149
Konsekvenser for barnehagen	152
Bevegelse, selvpoppfatning og følelser	153
Konsekvenser for barnehagen	154
Bevegelse og sosial kompetanse	155
Konsekvenser for barnehagen	157
Bevegelse og læring.	158
Konsekvenser for barnehagen	160
Oppsummering	160
Referanser	160
Kapittel 12	
Spenningsfylt aktivitet i barnehagens uteområde – å balansere mellom trygghet og risiko	163
<i>Ellen Beate Hansen Sandseter</i>	
Innledning	163
Spenningsfylt aktivitet som en naturlig og viktig del av barns lek.	164
Positive effekter av spenningsfylt lek og aktivitet	166
Sikkerhet, risiko og utfordring; en sikkerhetsdebatt	168
Utemiljøets betydning for barns spenningsfylte lek	170
Ansattes betydning for barns spenningsfylte lek	172
Oppsummering	173
Referanser	174

Kapittel 13**Barns fysiske utfoldelse gjennom rytme og dans: Dans og bevegelseskompetanse . . . . . 179***Ella Marie Ursin Steen*

Læring av bevegelser: Hvor kommer dansen fra?	179
Barnet og utviklingen av rytme, bevegelse og dans	181
Læring av bevegelser i barnets utvikling – normal motorisk utvikling	182
To perspektiver på normal motorisk utvikling.	183
To perspektiver integrert i en modell for læring av bevegelser	184
Oppfatninger om læring av dans som bevegelseskompetanse.	184
Kulturens betydning ved læring av bevegelser.	185
Miljøets og kulturens påvirkning på kroppslig læring som danningsprosess.	186
Barnedans og fysisk utfoldelse i praksis – noen eksempler	187
Dans i barnehagen	187
Forskning med relevans for dansepedagogisk arbeid i barnehagen.	188
Oppsummering	190
Referanser	190

Kapittel 14**Naturen som arena for fysisk aktivitet og måltider i barnehagen . . . . . 193***Eli Kristin Aadland og Torbjørn Lundhaug*

Hvorfor naturen som arena?	194
Fysisk aktivitet i naturen	195
Eksempler på ulike måter å arbeide med aktiviteter i naturen	196
Balansetau.	197
Slakkline	199
Tautrige.	200
Måltidet i naturen	201
Eksempler på ulike måter å arbeide med måltidet i naturen	202
Kokegrop	202
Matauk	203
Matvaregruppen korn	204
Sanseøvelser i naturen	205
Oppsummering	205
Referanser	206

Om forfatterne . . . . . 207**Stikkord 211**